

szövegértés, szövegalkotás, szintrehozás, kompetenciafejlesztés

A taneszköz azzal a **céllal** és **segítő szándékkal** készült, hogy a **nyelvi előkészítő osztályokban** a magyar nyelv és irodalom tanítására fordítható óraszámokban lehetőség legyen – az **ismétléssel** és a **szintre hozással** egy időben – a **szövegértési és szövegalkotási** képességek fejlesztésére és mérésére is. Ugyanezek miatt használható a **8. évfolyam** összefoglaló, és a **9. évfolyam** bevezető szakaszában is.

Tudatosítja tehát, hogy a **szövegértési és fogalomhasználati kompetenciák** fejlesztése és mérése:

- **folyamatos** feladat az 5-13. évfolyamon, és
- ennek a **tantárgynak a tematikájához, ismeretanyagához** kapcsolódik.

A szövegértés **tantárgyközi kompetencia** – **minden tantárgy** tanításában kiemelten fejlesztendő képesség!

A magyartanításnak **nem feladata** a **más szaktárgyakhoz** kapcsolódó, ismeretterjesztő vagy gyakorlati szövegművek értésének vizsgálata, de a saját tantárgyi kereteihez kötődő fejlesztéssel is segíti a tantárgyfüggetlen kompetenciafejlesztést!

Célszerű, ha a kompetenciamérés **nem kampányszerűen** – az érettségire való közvetlen felkészülés jegyében vagy egy-egy reprezentatív mérés előtt – történik, hanem a magyar nyelv és irodalom oktatásának szerves és állandó része.

A kiadvány a nyelvi előkészítő (0.), illetve a 9. évfolyamra kerülő tanulók **nyelvi-irodalmi előképzettségének** és **képességszintjének** megfelelő, **ismeretanyagához** kapcsolódó feladatsorokat tartalmaz.

A feladatsorok szemléletükben és felépítésükben a magyar nyelv és irodalom **érettségi feladattípusainak** mintájára készültek, és ehhez igazodnak a 40 pontos értékelési lehetőségek is.

A 14-15 éves tanulók ismeretanyagához kötődő kötet az évfolyamok **sajátosságainak** megfelelően – **bevezetés, szintre hozás, összefoglaló ismétlés, rendszerezés, elmélyítés, fejlesztés, a középiskolai tanulmányok előkészítése** – a szövegértési feladatsorokhoz kapcsolatosan tartalmazza az áttekinthető, ismétlődő feladatokat. (Az 5–8. évfolyam ismeretanyagát tekintve iránymutatónak.)

Öt feladatsorhoz közlésformák, szövegtípusok, szövegműfajok témakörei, illetve **helyesírási, nyelvhelyességi, nyelvművelési** feladatok kapcsolódnak.

Tíz feladatsorhoz irodalmi témaköröknek, illetve a nyelvi szintek **grammatikájának** ismétlése csatlakozik.

a taneszköz bemutatása, jellege

célja

- A szövegértési, szövegalkotási képességek és készségek folyamatos fejlesztése, mérése;
- gyakorlás és ellenőrzés az összegzés, ismétlés középpontba állításával;
- a figyelemnek a szövegekre irányítása;
- az anyanyelvi készségfejlesztéshez keretek, formák, művek adása – jelentős szépirodalmi műveinek értő olvasásával;
- könnyen befogadható, de gondolatébresztő, megvitatható tartalmakat hordozó és (esztétikai) értéket képviselő bázisszövegek, és ezek szövegértés-központú megközelítése.

tartalma

A 8. évfolyam összefoglaló, a 0. és a 9. évfolyam bevezető ismeretanyagához kapcsolódó, képességszintjének megfelelő feladatsorok.

- 5 szövegértési feladatsor szövegműfajok, szövegtípusok kapcsolásával;
- 10 szövegértési feladatsor irodalmi és nyelvi témakörök ismétlésének lehetőségével;
- 5-5 ismeretterjesztő szöveg, illetve esszé a nyelvi témakörökhöz kapcsolódóan (újabb szövegértési és megvitatási lehetőségek, tartalmi kiegészítés, érdeklődés-felkeltés céljából);
- egyfelvonásos bohózat (a drámai műnemmel való ismerkedés, illetve az előadhatóság lehetőségével).

Újdonsága

- A feladatsorok az érettségi feladattípusainak mintájára készültek, és ehhez igazodnak az értékelési lehetőségek (40 pont) is.
- A feladatsorok az évfolyam lehetséges ismeretanyagát, a tanulók előképzettségét veszik figyelembe; ehhez kapcsolódnak az ismétlődő anyagrészek.
- A közölt szövegek egy része közvetlenül is a nyelvi műveltségre, a kulturált nyelvi magatartás kialakítására irányul.

helye a taneszköz- sorozatban

A szövegértési feladatsorok a fokozatosság elvének betartásával készültek. Ez megnyilvánul:

- a választott szövegek jellegében is: ez a kötet alapozó, bevezető – elbeszélő típusú szövegeket tartalmaz (aktív befogadói magatartás elvárásával);
 - a szövegértési feladatok típusában is: megnövelten szerepelnek információ-visszakereső (explicit vagy implicit jelen lévő elemekre), illetve a szöveg részének vagy egészének értelmezésére irányuló feladatok.
-

**a feladatsorok
bázisszövegének
jellege**

A feladatsorok bázisszövegei ismert (a felső tagozaton is olvasott) szerzők szépirodalmi alkotásai.

A szöveggyűjtemény anyagai

- nyelvészeti ismeretterjesztő művek, illetve
- szépirodalmi szerzők esszéi.

Lehetővé teszik

- a szövegértő műelemzést;
- a témakörök ismeretanyagának felidézését, összefoglalását;
- néhány jelentős szerző novellájának, esszéjének, ismeretterjesztő művének megismerését.

Egyes írások terjedelme meghaladja a hagyományos szövegértési feladatsorokét, de a kötet a szépirodalmi művek olvasásának, értésének szempontját is szem előtt tartja.

(Az iskolai vagy házi feldolgozás nem teszi szükségessé a szokásos, 60 perces feladatsor-megoldási időkeret betartását.)

**felhasználási
lehetőségek**

A 0. és / vagy 9. évfolyam számára készült, de éppúgy alkalmazható a kompetenciamérések előtti vagy az érettségi előtti felkészülésben is.

Irodalmi és nyelvi ismétlés (a javasolt irodalmi tematikus és stilisztikai ismétlés mellett természetesen lehetséges műfaji, illetve pályaképi ismétlés is, hiszen 17 jelentős szerzőtől jelennek meg a bázisszövegek, és ehhez adódnak még a szöveggyűjtemény művei is).

- Gyakorlás, mérés az adott évfolyamon
- Előkészület az iskolai, városi/fővárosi, országos és nemzetközi kompetenciamérésekre
- Próbamérés és grammatikai ismétlés az érettségire készülőknek
- Egy drámai mű (farce) olvasása, előadása

**metodikai
felhasználhatóság**

- Egyéni gyakorlás
- Csoportmunka
- Témazáró ellenőrzés (az ismétlő témakörökhöz)
- Iskolai vagy otthoni felhasználás

**az ellenőrzés
lehetősége**

A kiadványhoz javítási-értékelési útmutató készült.

a tartalom elrendezése

Bevezető szövegértési feladatsorok

	példák a szövegek feldolgozásakor kapcsolható témakörök lehetőségeire	
	szövegalkotási műfajok	nyelvi témakörök
1. Krúdy Gyula: <i>Zathureczky tréfája</i> (anekdota)	Elbeszélő közlésfajta, szövegtípus (szövegalkotási feladatok)	Helyesírási gyakorlatok (a helyesírás alapelvei; hagyomány, ly–j, személynevek; a múlt idő jele, a tárgy ragja, a felszólító mód, a birtokos személyjel írásmódja)
2. Tamási Áron: <i>Bölcső és Bagoly</i> (regényes önéletrajz) <i>Farkaslaka</i> (részlet)	Leíró közlésfajta, szövegtípus (szövegalkotási feladatok; leírás, jellemzés, vázlatkészítés)	Helyesírási gyakorlatok (földrajzi nevek; a melléknév fokozása, képzett és határozóragos alakjai; égtájak neve; népek, vallások, ünnepek, események, rendezvények; kötőszós szerkezetek; igekötők írásmódja)
3. Karinty Frigyes: <i>Tegezés</i> (jelenet)	Párbeszéd (közlésfajta) (szövegalkotási és elemző feladatok) Kitekintés: a drámai műnem (egy előadható bohózat)	Helyesírási és nyelvhelyességi feladatok (az írásjelek használata, szerepe; ikes igék; <i>-e</i> kérdőszócska; <i>-ba, -be</i> határozórag; terpeszkedő kifejezések: 'csinál') Szöveggyűjtemény: 3., 5., 8. szöveg
4. Jókai Mór: <i>A legelső gőzhajó Magyarországon</i> (anekdota)	Szövegműfajok, szövegtípusok: a hivatalos és publicisztikai stílusréteg néhány műfaja (meghívó; alkalmi ünnepi beszéd; nyugta; rövidhír; tudósítás; távirat)	Helyesírási és nyelvhelyességi feladatok (a határozói igenév használata; mutató névmások; terpeszkedő kifejezések: névutós szerkezetek; idegen szavak; hasonló alakú szavak <i>-ság, -ség</i> képzővel)
5. Nagy László: <i>Életem</i> (önéletrajz; részlet)	Szövegműfajok, szövegtípusok, szövegalkotási műveletek: elbeszélés, jegyzetkészítés, önéletrajz, lexikonszócikk, hivatalos levél, interjú, véleménykifejtés, vita	Helyesírási és nyelvhelyességi feladatok (dátumozás, időpontok, életkorok; igekötőhasználat, terpeszkedő kifejezések: 'kerül'; összetett szavak, jelzős szerkezetek)

Szövegértési feladatsorok szépirodalmi művekhez

	Irodalmi témakörök	nyelvi szintek ismétlése
6. Móricz Zsigmond: <i>A kicsi</i>	1. Műértelmezés 2. Irodalmi ismételtes: család, szülő-gyerek kapcsolatok, testvérek kapcsolata (az irodalmi művekben) 3. Beszélgetési téma: a család szerepe a gyerekek életében	Nyelvi ismétlés Feladatok: Egynyelvű szótárak. Rendszer-szerűség. Nyelvváltozatok. Szöveggyűjtemény: 1., 4., 10. szöveg Témakörök: Ismeretek a nyelvről. A nyelv és a beszéd. A nyelv rendszerszerűsége. Nyelvváltozatok.

<p>7.</p> <p>Ottlik Géza: <i>Apagyí</i></p>	<p>1. Műértelmezés</p> <p>2. Irodalmi ismétlés: iskola, iskolai barátságok (az irodalmi művekben)</p> <p>3. Beszélgetési téma: iskolatípusok, nevelési módszerek</p>	<p>Nyelvi ismétlés</p> <p>Feladatok: Hangtan. Hangrend, vegyes hangrendű szavak toldalékolása. Másalhangzó-találkozások.</p> <p>Szöveggyűjtemény: 2.c., 6. szöveg</p> <p>Témakörök: A magánhangzók és másalhangzók rendszere. Az illeszkedés. A másalhangzók alkalmazkodásának esetei.</p>
<p>8.</p> <p>Mikszáth Kálmán: <i>Tímár Zsófi özvegysége</i></p>	<p>1. Műértelmezés</p> <p>2. Irodalmi ismétlés: értékes tulajdonságok (pl. becsületesség, erkölcsi tisztaság, hűség) – rokkonszenves irodalmi hősök</p> <p>3. Beszélgetési téma: értékes tulajdonságok, pozitív jellemek</p>	<p>Nyelvi ismétlés</p> <p>Feladatok: Igealakok. Igenévfajták. Szófajji kategóriák.</p> <p>Szöveggyűjtemény: 2.a., b.; 7., 9. szöveg</p> <p>Témakörök: Szókészlet. A szókincs változása. Szófajok. Az igeragozás.</p>
<p>9.</p> <p>Kosztolányi Dezső: <i>Esti Kornél 6.</i> (részlet)</p>	<p>1. Műértelmezés</p> <p>2. Irodalmi ismétlés: hibák, negatív tulajdonságok, bűnök (pl. kapzsiság, fősვნენység, árulás) – ellenszenves irodalmi hősök</p> <p>3. Beszélgetési téma: hibák, vétségek, bűnök; negatív jellemek</p>	<p>Nyelvi ismétlés</p> <p>Feladatok: Szóképzés. Szóösszetétel. Szóelemek.</p> <p>Témakörök: Szóelemek. Szótövek. A toldalékok fajtái. A szóképzés lehetőségei. Az összetett szavak.</p>
<p>10.</p> <p>Sütő András: <i>Egy csupor zsír</i></p>	<p>1. Műértelmezés</p> <p>2. Irodalmi ismétlés: a szegénység léthelyzetének ábrázolása, az életkörülmények hatása (irodalmi művekben)</p> <p>3. Beszélgetési téma: szegénység és gazdagság ma</p>	<p>Nyelvi ismétlés</p> <p>Feladatok: A mondatok szerkesztettségi foka. Alany és állítmány. Tárgy és határozó. Az egyszerű mondat felbontása.</p> <p>Témakörök: A mondat szerkezete. Az egyszerű mondat. Az alany és az állítmány. A bővítmények. A mondat szintagmatikus szerkezete.</p>
<p>11.</p> <p>Nagy Lajos: <i>A tolvaj macska</i> (részlet)</p>	<p>1. Műértelmezés</p> <p>2. Irodalmi ismétlés: állatok megjelenítése; emberek és állatok kapcsolata (irodalmi művekben)</p> <p>3. Beszélgetési téma: az ember viszonyulása az állatokhoz, kapcsolata a vadon élő állatokkal, állatok tartása a lakásban</p>	<p>Nyelvi ismétlés</p> <p>Feladatok: Összetett mondatok (2-3 tagmondatos mondatok szerkezete).</p> <p>Témakörök: Az összetett mondat. Az alárendelés fajtái. Sajátos jelentéstartam. A mellérendelés fajtái. A mondatok modalitása és logikai minősége.</p>
<p>12.</p> <p>Déry Tibor: <i>Philemon és Baucis</i> (részlet)</p>	<p>1. Műértelmezés</p> <p>2. Irodalmi ismétlés: háborúk, forradalmak ábrázolása (tárgy, téma, háttér, kiváltó ok – irodalmi művekben)</p> <p>3. Beszélgetési téma: egy háború, egy forradalom hatásai</p>	<p>Nyelvi ismétlés</p> <p>Feladatok: Hangalak és jelentés kapcsolatának változatai. Jelentés-összetevők. Fogalmak meghatározása (definíció).</p> <p>Témakörök: Nyelvi jelek jelentése. Hangalak és jelentés viszonya. Hangutánzás, hangfestés. Egyjelentés. Azonosalakúság. Többjelentés. Hasonló alakúság. Rokontelműség. Alapjelentés, alkalmi jelentés. Definíció, fogalomkör.</p>

Szövegértelmezés összehasonlító elemzési feladatokkal

	példák a szövegek feldolgozásakor kapcsolható témakörök lehetőségeire	
	Irodalmi témakörök	nyelvi témakörök
<p>13. Arany János: <i>V. László;</i> <i>Bor vitéz</i></p>	<p>1. Műértelmezés, összehasonlítás (azonos szerző, azonos műfaj) 2. Irodalmi ismételés: történelmi tárgy; múlt és jövő ábrázolása (irodalmi művekben) 3. Beszélgetési téma: élet a múltban és a jövőben</p>	<p>Nyelvi ismételés: Verstan, stilisztika. Témakörök: Zeneiség. Verselési rendszerek. A hangsúlyos és időmértékes rendszer (és fogalomhálózata). A rím (és fogalomhálózata).</p>
<p>14. Vörösmarty Mihály: <i>Ábránd</i> Petőfi Sándor: <i>Minek nevezzelek?</i></p>	<p>1. Műértelmezés, összehasonlítás (azonos korstílus, azonos tematika) 2. Irodalmi ismételés: a szerelem élményének változatos megjelenítése (irodalmi művekben) 3. Beszélgetési téma: a szerelem élménye</p>	<p>Nyelvi ismételés: Stilisztika. Témakörök: Képszerűség. Szóképek. Egyszerű képek. Elrendezés. Alakzatok.</p>
<p>15. József Attila: <i>Holt vidék</i> Ady Endre: <i>A magyar Ugaron</i></p>	<p>1. Műértelmezés, összehasonlítás (azonos tematika) 2. Irodalmi ismételés: a táj, természet ábrázolási formái (irodalmi művekben) 3. Beszélgetési téma: a természet és az ember kapcsolata</p>	<p>Nyelvi ismételés: Stilisztika. Témakörök: Szóképek és alakzatok. Összetett és komplex képek.</p>

- **bevezető
szövegértés
feladatok**

■ 1. Krúdy Gyula: Zathureczky tréfája

(anekdota)

Az alábbi történetben ugyanarról a Zathureczkyről van szó, aki világeletemben egyebet nem tett, mint tréfákon, csínyeken törte a fejét.

Abban az időben Zathureczkynek nem volt kimondott foglalkozása, csupán a sárga bricskája volt meg és benne a nevezetes almásszürkek, amelyeknek fülét még Józsa Gyuri¹ nyírta le. Birtokokat adott el, cserélt, seftelt, ha szerét tehetette, a saját apját lefőzte: de egy jónak ígérkező tréfa kedvéért félretette minden dolgát – mint ő mondta: bezárta a boltot –, és csupán annak a tréfának élt.

A sok bolondság között, amely hazánk úri köreiben divatozott, tán nem éppen a legutolsó volt az a hóbort, amely egy időben mindenkivel az őseit kerestette. Egyszerre eszébe jutottak az élőknek azok, akik már hamuvá és porrá lettek, és a Nagy Iván megfelelő kötetét még a harmadik vármegyéből is kölcsönkérték, ha vitás kérdésről volt szó. Az egykori nógrádi levéltáros jól csinálta a dolgát: adott mindenkinek annyi őst, amennyivel Angliában egy lord megelégedhetne. De hát éppen az volt a baj, hogy mindenkinek annyi őse volt! Ha például a Rátót-Semjének és glabovai Krómyak eredete között csak ötvenesztendő differenciát hágy a jó úr, akkor ez a két família sohase gyilkolta volna egymást. Éppen ennek a két szomszédos családnak kellett egy ugyanazon esztendőben nemességhez jutni! A macska hitte volna, hogy Nagy Ivánnak még tréfálni is eszébe jut, komoly munkájában.

De hát úgy volt – tagadhatatlan volt. Az első Semjén és az első Krómy, Róbert Károly király idejében iktatódott a nemesség sorába. Semjén aranykoronás menyétet, Krómy aranysarkantyús sarut kapott címerül. Zathureczkynek nem is volt olyan nehéz kisütni a címerekből, hogy a Semjének szűcsök, a Krómyak pedig vargák voltak a nagy király idejében. (Szidták is érte Zathureczkyt, mint a bokrot.)

A véletlen is közreműködött, hogy a komédia teljesebb legyen. Éppen ebben az időben járta az utolsó fórumot egy százesztendő pör, amelyet a két család indított egymás ellen. Dolgoztak a fiskálisok körömszakadásig, a két família szálalabb sarjadékai még agarászaton is így biztatták az agaraikat:

– Szorítsd, Lehota!

– Ne hagyd magad, Pankotai!

Már amelyiknek éppen az ügyvédje volt Lehota vagy Pankotai.

Folyt a háború – a pör nyúlott, mint a tészta. Lehota bácsi, az öreg kállói fiskális kötötte az ebet a karóhoz:

– Elbujdosok még az országból is, ha elveszítjük a pört.

Pankotai János – vörös bajuszú, szeplős kis ember volt – csak a szemével hunyorított:

– Egyszeriben agyon lesz ütve minden Krómy örök időre, ha megnyertük a pört.

Zathureczky – ez a selma – belekontárkodott az ügyvédek dolgába. Rákóczi Ferenc vadászpuskáját akarta éppen az öreg Krómy Mihály nyakára sózni, nála járván, amikor büszkén így szólt az öregúrhoz:

– Nem ér az a pör semmit, urambátyám. A fiskálisok összejátszanak. Bolondok volnának, ha nem tennék. Itt más, radikális eszközökhöz kell nyúlni, ha a gutával akarjuk üttetni Semjén Boldizsárt.

Krómy Mihálynak megvillant a szeme:

– No, öcsém, no! Hogyan volna az lehetséges?

Zathureczky összeráncolta a homlokát, s komoly hangon felelt:

– Bizonyos az, ami Nagy Ivánban van? Bizonyos az, hogy csak Károly király idejéből való a Krómyak ősisége? Errare humanum est². Nagy Iván is tévedhetett.

– Nagy Iván is tévedhetett – mormogta megzavarodva Krómy Mihály. Kitüzesedett homloka, és a keze izgatottan tapogatta a Zathureczky vállát. – És lehetséges, hogy a mi számunkra tévedett néhány száz esztendőcskét...

– Könnyen meglehet – felelt Zathureczky közömbösen.

Rákóczi vadászfegyverét azonban mégse sikerült eladnia Krómy Mihálynak. Az öregúr – fukar ember volt alapjában – drágállotta a puskát. Zathureczky nem is nagyon erőlködött. Elbúcsúzott, elment. S nem is nagyon csodálkozott, amikor egy hét múlva az öreg Krómy ezzel a szóval topant be a megyei kaszinóba:

– Hol a puska, Zathureczky? Megveszem.

Zathureczky a válla közé húzta a fejét.

– Meggondoltam a dolgot. Az ereklye nem eladó. Többen, mások olyan árat kínálnak érte, hogy gondolkozóba estem

Krómy Mihály izgatottan vágott közbe:

– Talán Semjén Boldizsár uramnak is tetszik a puska?

– Tetszik ez mindenkinek; neki is tetszik.

Krómy Mihály a szakállát harapdálta:

– Zathureczky – dünnyögte –, régi pajtások vagyunk. Add nekem a puskát. Adok érte annyit, amennyit Semjén Bódi kínál érte.

– Még nem kínált semmit – felelte zárkózottan Zathureczky.

– No hát, ha kínál valamit, annak én a dupláját adom – tört ki Krómy uramból a szó. – Jöjj, Zathureczky, beszéljünk arról a minapi dologról – az őseimről. Hallottál valamit, tudsz valamit?

– Annyit tudok, hogy titokban Semjén Boldizsár is az ősei után nyomoztat. Tán kamarásságot akar, vagy báróságot. Az ördög tudja jobban.

Krómy Mihálynak tűzvörös lett az arca erre a felfedezésre.

– Kamarásságot, báróságot? – hörögte. – Hát a Krómyak már semmit sem számítanak? Bennünket a gólya költött?

Izgatottan fogta meg a Zathureczky vállát:

– Nem élném túl, barátom. Belepusztulnék, de még tán szegény feleségem is. Jöjj, Zathureczky, adj tanácsot.

A kis kavics, amelyet egy gondatlan ember jókedvében megrúgott a hegytetőn, gurult, gurult, és már sziklákat sodort magával. A Krómyak és Semjének között folyt az áldatlan előzködés az őseik miatt. Mind a két család megfelelő tudós embereket küldött a múzeumokba, levéltárakba. Az öreg Krómy maga is járt Bécsben, nyomozni a császári levéltárakban.

Amíg odajárt, itthon nagy dolog történt: megtalálták a legelső Semjén-ős sírját, benne magát Semjén Gergelyt, középkori fegyverek, páncélok társaságában. Tudósok vitatkoztak a régi sír körül, és Semjén Boldizsárné – aminő nagyravágyó asszony volt – a cselédeivel már méltóságos asszonynak hívatta magát.

– Most mutasd meg, hogy mit tudsz, Zathureczky! – kiáltott fel az öreg Krómy Mihály, amikor a megyei kaszinóban feltalálta a barátját. – Nekünk is muszáj valami régi sírt feltalálnunk, mert végünk van.

Zathureczky legyintett a kezével:

– Nem ér ez semmit. Nem igazi sír volt az ott. Én magam vettem az ócska vasakat, amelyeket a földbe ástunk.

– Óh, te gazember! – csördült fel Krómy uram.

– Én fundáltam ki az egész sír históriát, de csak azért, hogy annál nagyobb csapást mérjünk Semjén Boldizsárra.

Az öreg Krómy megölelte Zathureczkyt:

– Megvan még a puskád?

– Meg. És most már meg is veheted. Legyen a tied, jó barátom vagy.

Krómy uram savanyú arcot vágott, de szó nélkül fizetett a puskáért, amennyit Zathureczky kért érte. Csak később jegyezte meg:

– Remélem, ez a vadászpuska nem attól az ócskavas-szállítótól való, akitől a Semjén őst vásároltad!

– Nem oda való – felelt cinikusan Zathureczky –, hanem egy másik szállítómtól való. De most térjünk a dologra. Itt nincs más segítség, mint föltámasztani valamelyik régi Krómy-óst. Hadd tegyen ő élőlőszóval tanúbizonyságot a Krómyak eredetéről, vitézségéről, történetéről.

– Megbolondultál? – horkant fel Krómy Mihály.

– Ellenkezőleg. A puskát megvetted, tartozom neked ezzel a szívességgel. A mi fogalmaink szerint az emberek nyolcvan-kilencven esztendőskorokban meghalnak. De hát nem lehet-e kivétel ezen szabály alól? A Biblia Matuzsálemről beszél, pedig a Biblia nem hazudik. Mért ne élhetne valahol elrejtőzve egy újabkori Matuzsálem? Egy háromszáz esztendőskorú férfiú, aki véletlenül a Krómy-nemzetségből maradt itt?

Krómy Mihály, minél tovább hallgatta Zathureczkyt, annál jobban tetszett neki a terv. Szokás szerint kitüzesedett a homloka, és a kezével izgatottan hadonászott.

– Csináld meg, Zathureczky. Valamennyi puskádat megveszem, még ha véletlenül Árpád fejedelem idejéből volna is egy puskád.

– Ne hazardírozzunk, öreg – csillapította Zathureczky. – Olyan régi puskáim még nekem sincsenek.

... Egyszerre híre futamodott a vármegyében, hogy a tiszai régi földvárban, ahol a néphit szerint csupán boszorkányok laknak, felfedeztek egy barlangot és abban egy rettentően öreg remetét, aki fagyökerekkel és bíbictojásokkal táplálkozott már vagy háromszáz éve. Ott élt a remete a föld alatt, és csupán holdas éjjeleken mozdult ki. A ruhái még abból a korból valók, amikor a remeték a barátságuk alatt páncélinget és sarkantyús csizmát viseltek. S hosszú, egyenes kard volt a derekukra kötve.

Hamarosan akadtak vállalkozó férfiak, akik Zathureczky vezetése alatt behatoltak a romba dőlt földvárba, ahol egy föld alatti teremben megtalálták a remetét, amint kopott medvebőrön heverészett. A szakállja térdig ért, a hangja kongott, mint a rézüst, amint szemét megdörzsölte észrevette látogatóit.

– Talán bizony megint háborút visel a király, hogy eszébe jutott neki az öreg Krómy Benedek? – szólalt meg a remete.

– Mi nem a király emberei vagyunk – felelt Zathureczky.

A remete haragosan fordított hátat.

– Akkor ne háborgassatok. Engem László király³ száműzött udvarából, addig nem mozdulok innen, kardomat ki nem húzom, amíg a király ki nem engeszti. Tudom én, hogy egyszer szüksége lesz az öreg Krómy karjára és vasára. Majd akkor eljöhettek.

– Vitéz férfiú – felelt Zathureczky –, László király már régen meghalt.

A háromszáz esztendőskorú ember fölemelkedett a medvebőrről.

– Meghalt, és én ott sem voltam a temetésén! – mormogta.

– Sok más királyok is meghaltak azóta.

Az öreg gyenge szemével most kezdte csak vizsgálni az előtte állókat.

– Nini, miféle emberek vagytok ti? Micsoda ruházatban vagytok? Hol a kard oldalatokról? Én nemigen látok mást, csak néha egy-egy pákászódó parasztot. A parasztok mindig egyforma ruhában járnak.

Zathureczky erre előadta az öregnek, hogy sok idő múlt el azóta, amióta ő itt a földvárban alszik.

– Tán bizony a nemzetségem is kihalt azóta? – dűnnyögte meghatottan a remete.

– Az virágozik. Nemes Krómy Mihály most a nemzetség feje. Itt van a birtoka egy napi járóföldre.

– No akkor meglátogatom őkelmét – felelt az öreg, és nagy nehezen föltámaszkodott.

A környéken kerítették egy hátsólovat, arra felültették az öreget, és vitték nagy diadalmas csendes menetben Buji felé, ahol Krómy Mihály lakott. Útközben sokat megpihentek, beszélgettek, és

a hír ezalatt repült Krómy Benedekről, mint a szél. Mire Buji alá értek, már lovas bandérium várta a háromszáz esztendőös vitézt, aki egyenesen ült lován, míg térdét hosszú egyenes kard verte.

Krómy uram nagy ünneppéggel fogadta vitéz őset udvarházában. Ökröket sütöttek a parasztonak, hordó borokat csapoltak, harangok szóltak. Az ünnepi ebéden a remete fölemelkedett, és felköszöntötte Krómy Mihályt, késői unokáját.

Zathureczky odasúgta Krómy Mihály fülébe:

– A kocsimon van egy vadászpuska. Zrínyi Miklós vadászott vele vadkanra.

Így mulatoztak valamikor Zathureczky idejében.

¹ Józsa Gyuri: hóbortos tréfákat elkövető alföldi földesúr az 1830-as években

² errare humanum est: tévedni emberi dolog (latin)

³ László király: V. László (1440–1457 között uralkodott)

Szövegértési feladatsor

**Olvasd el figyelmesen a fenti anekdotát, és a szöveg alapján válaszolj a következő kérdésekre!
(40 pont)**

1

1. Hol játszódik a történet? Keress 2 földrajzi nevet példaként!

.....
.....

2

2. Mikor zajlanak az események, azaz: milyen nyelvi elemek szerepelnek az időpont pontos megadása helyett?

1

Írj legalább két példát!

.....
.....

1

Keress 2 példát annak igazolására is, hogy a szöveg érzékelteti az események időbeli előrehaladását!

.....
.....
.....

1

3. Milyen „úri hóbort” az anekdota cselekményének kiindulási pontja?

.....
.....

1

4. Melyik két család versengése áll az események középpontjában?

.....
.....

7

5. Mit jelentenek a következő igék a szövegben? Magyarázd meg jelentésüket vagy add meg szinonimájukat!

1

a) belekontárkodik:

1

b) kisüti (a címerekből):

1

c) lefőzte (a saját apját):

1

d) kifundál:

1

e) seftel:

1

f) hazardíroz:

1

g) (nyakára) sóz:

6. A szövegösszefüggés alapján határozd meg: 3
- a) Matuzsálem: 1
- b) Nagy Iván: 1
- c) fiskális: 1

7. Milyen tevékenységet űzött hivatásszerűen a 4
- a) szűcs: 1
- b) varga: 1
- c) kamarás: 1

Ezek a foglalkozásnevek tulajdonnévvé is váltak. Sorolj fel még legalább 4 ilyen foglalkozásnevet!

..... 1

8. Értelmezd a következő kifejezéseket! 4
- a) akik már hamuvá és porrá lettek: 1
-
- b) annyi ős, amennyivel Angliában egy lord meglelgedhetne: 1
-
- c) folyt az áldatlan előzködés: 1
-
- d) radikális eszközökhöz nyúlt: 1
-

9. A különféle megszólalási változatokra sokféle példa szerepel a szövegben. A hangutánzó, hangulatfestő kifejezések hangerőben, hangnemben élesen különböznek egymástól. Tegyétek az intenzitásbeli különbségek érzékeltetésével sorrendbe – amennyire eldönthető – a következőket a legvisszafogottabbal kezdve! 2

mormog, kitör (belőle a szó), odasúg, (komoly hangon) felel, hörög, megszólal, jegyezte meg, felkiált, felhorkan, dünnög, (zárkózztan) felel

.....

.....

Vitassátok meg a sorrendet! Adjatok elő ilyen tónusban kijelentéseket, a különbségek érzékeltetésével!

10. Értelmezd a következő szólásokat! 4
- a) köti az ebet a karóhoz: 1
-
- b) bezárja (becsukja) a boltot: 1
-

- 1
- c) bennünket a gólya költött (l. engem sem a gólya költött):
-
- 1
- d) a macska hitte volna (tréfás nyomósítás):
-
- 6
11. Milyen lelkiállapotot tükröznek a szöveg alapján a következő gesztusok, fizikai tünetek?
- 1
- a) megvillant a szeme:
-
- 1
- b) válla közé húzta a fejét:
-
- 1
- c) szakállát harapdálta:
-
- 1
- d) kitüzesedett a homloka:
-
- 1
- e) legyintett a kezével:
-
- 1
- f) összeráncolta a homlokát:
-
- 2
12. Értelmezd a következő mondatot az eseménysor ismeretében!
- A kis kavics, amelyet egy gondatlan ember jókedvében megrúgott a hegytetőn, gurult, gurult, és már sziklákat sodort magával.*
-
-
-
-
- 2
13. Melyek Zathureczky legfontosabb jellemvonásai?
-
-
-
- 1
14. Adj találó, figyelemfelkeltő címet az anekdotának!
-

Összpontszám **40**

Példák a kapcsolható témakörökre

Az elbeszélő közlésfajta, szövegtípus

1. Készítsd el az anekdota 8-10 mondatos cselekmény-összefoglalóját, az időrendi előrehaladásnak megfelelően, kívülálló elbeszélőként!
2. Meséld el a történetet Zathureczky nézőpontjából, egyes szám első személyben!
3. Fogalmazd meg Semjén Bódi monológját az események ismertté válása után!
4. Találd ki és meséld el a „remete Krómy Benedek” történetét!
5. Dolgozz ki egy rövid esetet, élethelyzetet, amelyben szerepelteted a következő kifejezések valamelyikét!
Tartsd szem előtt az elbeszélő közlésforma sajátosságait!

Bennünket se a gólya költött

A macska hitte volna!

A véletlen is közreműködött.

Helyesírás

1. a) Értelmezd a magyar helyesírásra vonatkozó, következő minősítéseket: betűíró; latin betűs; hangjelölő; értelemtükröző!
b) Mondj 3-3 példát a szövegből a következő helyesírási alapelvekre: kiejtés szerinti; szóelemző; egyszerűsítő!
2. a) *Rákóczi, Zathureczky, Károly király, Gergely, Mihály, ereklye, gólya, komoly* – ismételjétek át a hagyomány elvének megvalósulásáról szóló eseteket!
b) Kapcsoljatok todalékokat a következő személynevekhez: *Krúdy, Móricz, Széchenyi, Thököly, Kodály, Makk!*
Felidézésül:

Ejtsd	madácsi	madácsimrei	kosuttal	vörösmartie	babicsal
Írd	madáchi	Madách Imre-i	Kossuthtal	Vörösmartyé	Babitscsal
3. a) Foglaljátok mondatba a következő szópárokot: *folyt – fojt, csuklya – csukja, sújt – súlyt, lakajos – lakályos, csapjuk – csaplyuk!*
b) *Göboly, nadály, cirbolya, paszuly, tönköly, szipoly, datolya, fogoly, topolya, naspolya* – válogassátok szét az állatokat és a növényeket! (Határozzátok meg a szóalakok jelentését is!)
3. *Sarut kapott, ökröt sütött, megnyerte a pört* – idézzétek fel ismereteiket a múlt idő jeléről (-t, -tt) és a tárgy ragjáról (-t)! Keressetek további 3-3 példát a szövegből az előfordulásukra!
4. *Háborgassatok, szorítsd, adj, beszéljünk – ideje, unokája, hangja, ügyvédje...*
Foglaljátok össze *A magyar helyesírás szabályai* segítségével, példák alapján
a) a felszólító módú igealakok -j jelével (43., 55–58., 77–79., 68., 82.) és a tárgyas ragozás -j-vel kezdődő személyragjával kapcsolatos, illetve
b) a -j-vel kezdődő birtokos személyjel írásmódjáról megszerzett (54., 57.) ismereteiteket!
5. *Tüzesedik, drágáll, hangosít, biztat, hívat, elbujdosik, meglehet* – rögzítsétek a szóalakok írásmódját!

■ 2. Tamási Áron: *Bölcső és Bagoly*

(regényes önéletrajz)

Farkaslaka bemutatása

(részletek)

A falu ma megnőve fekszik a völgyben, kinyújtózva olyan hosszúra, hogy két kilométernél hosszabb is valamivel. A közepén csendesen folydogál a Nyikó, melyet ember és földrajz Szőkének nevez, s amely maga sem tudja, hogy nagy patak-e vagy kicsi folyó, mert ha sírnak fölötte az erdős hegyek s két oldalán a menedékes földek, akkor nagyra dagadva zúgni is tud, és pusztítani árvizesen; de úgy megtikkad néha, hosszú szárazság idején, hogy keresztfát lehetne a medrébe állítani. De ha békeességben, harag vagy ínség nélkül élhet, akkor szőkén és szelíden folydogál végig a falun, melynek utcái két partján vonulnak, s vele együtt kanyarognak, lejtének hirtelen duzzogva, vagy kunkorodnak játékosan. Néha egyenesen is futnak egy-egy kicsit, de jóformán csak azért, nehogy azt gondolhassa bárki, hogy úgy nem is tudnának futni.

Északról déli irányba nyújtózik a falu. Erdős hegyek alatt kezdődik, és lefut a völgyben addig, amíg már nincsen is valójában völgy, csak a folyó bal partján emelkedő termőföldek, a jobbik parton pedig az a szép és termékeny sík mező, amely Szentlélek és őközötte fekszik, mintha ősidők óta azt várná, hogy rajta a két falu megütközzék. [...]

A falu házeit fából építik, vagy hogy ne hazudjak semmit, nagy részét fából építették mindig. Úgy szokták, hogy a fundamentumot magosra emelik a föld fölé, s a faház oldalait arra húzzák, lehetőleg szintén magosra. Ahol a ház oldala és a fundamentum érintkezik, ott fut, a ház arcos felén, a tornác, melyet a gyermekek különösen szeretnek, s amelyből jó messzire el lehet látni. A tetőt zsindelellyel fődik, melyet hegyi mesterek hornyolnak. Kemény teleken valóban csattogni szokott, s ahogy öregszik, úgy feketedik. Gyér számmal ugyan, de voltak olyan házak is mindig, amelyek kőből és téglából épültek, de ezek inkább a hivatalok szállásai voltak, vagy ha valami módos magánosé talált lenni, akkor a mód mellett a tudományosságot is akarta jelenteni. A ház nem törődött azzal, ha esetleg a tudományosság megakadt az úrhatnámságnál. [...]

Mivel jórészt dombosan hullámzik a folyó mind a két partján a tájék, s mivel a házak magosabbak is; mint ahogy sík helyen lenni szoktak, úgy tűnik a szemnek, mintha könnyed és játékos lenne a faluban minden. Lábujjhegyen állnak a házak, és magos ablakaikon úgy kukucskálnak le a folyó felé s figyelnek a nagyvilágba; a folyó fölött pedig az egyik utca kíváncsian néz át a másikra, hogy vajon miképpen élhetnek odaát, vagy nem jött-e végre valami jó hír.

Hosszan a völgyben így fekszik hát a falu, mely nemcsak az én életemben nevezetes, hanem a Nyikó életében is, legalább annyira. Mert ha jól ismerem ezt a patakfolyót, márpedig úgy hiszem, akkor Farkaslakát sohasem felejtí el, még a tengerben sem, öreg csepp korában. Nem felejtí el, hiszen fent a havasi erdőkben, farkaslaki földön születik, sőt falut sem lát soha addig, amíg be nem csörgedezik hozzánk. Olyan nagy dolog lehet ez neki, hogy egy folyó életében nagyobb talán nincs is. [...] a falu havasi birtokán kibuggyan a földből, és az illatos ünnepélyes csendben meglátja a rengeteget! Úgy meg van illetődve akkor a világtól, hogy csillog csupán, és alig tud elindulni; de amikor mégis elindul, akkor már annak is örül, hogy csörgedezik. Örömeiben kedvesen fogadja a kis csermelyeket, amelyek útjában táncolva futnak az ő medrébe. S így egyre nőve és erősödve, az erdők között és a havasi legelők alatt igyekvéssel kanyarog, mintha meg akarna ismerni mindent, ami a falutól északra csak van. De aki sokat lát, az sokat is mulaszt, mert a hatalmas fennsíkot sem látja, amelyen legelők és kaszálók terülnek el; sem a gyér tanyás korondi hegyet, sem az árván kuporgó mezei esztenákat¹, sem a havasi nárciszmezőket. Pedig északról ezek környezik a falut, s no még Pálfalva a maga hegyes, köves határaival, ahonnet már látszik a legendás Firtos.